

Stichting DUPAN
Bronland 12-D
Campus Universiteit Wageningen

Postbus 249
6700 AE Wageningen
info@dupan.nl

Verschijnt 4 x per jaar
Jaargang 11

Op 1 juni 2010 sloegen de verenigingen van de palingkwekers, -handelaren en -vissers de handen ineen om de paling in Nederland te helpen. Zij richtten de Stichting DUPAN op. In datzelfde jaar ontstond het Duurzaam Paling Fonds, in 2017 opgevolgd door het Europese Eel Stewardship Fund. DUPAN hanteerde van meet af aan het motto: samenwerken aan een duurzame palingsector. Daarover berichten we graag in het DUPAN-Journaal.

www.dupan.nl

Zwartemeer - de pootaal dozen op de UK7 en met kleine bijboot wordt de pootaal langs de oever uitgezet.

Herbevolking met een half miljoen pootaaltjes

Op verschillende plaatsen in Nederland zijn op woensdag 26 mei in totaal rond de 500.000 jonge palingen uitgezet. Deze grootschalige actie werd uitgevoerd in opdracht van het ministerie van LNV om de Nederlandse palingstand te vergroten en vormt een onderdeel van het Europese herstelprogramma. De palingen zijn uitgezet in Friesland, in het Zwartewater, het Amstelmeer en in de Kromme Mijdrecht.

De palingstand toont een voorzichtig stijgende lijn sinds 2011, na invoering van een herstelplan door de EU. De uitzet van grote hoeveelheden jonge palingen is een van de maatregelen uit dat plan. De groei van de palingstand is meetbaar door de aanwas van jonge paling aan de Europese kusten. De jongen proberen in de winter en het vroege voorjaar via de kusten het zoete water van Europa binnen te komen.

De kusten zijn echter vrijwel ondoordringbaar voor de naar schatting 1,5 miljard jonge palingen die jaarlijks aankomen. Daarom wordt een deel opgevangen voor uitzetprogramma's in heel Europa.

De honderdduizenden jonge palingen die in Nederland zijn uitgezet, werden opgevangen in de riviermondingen van Frankrijk als geheel doorzichtige glasaaltjes. Ze zijn daar op de golfstroom naar toe gedreven, nadat ze 6.000 kilometer verderop in de Sargassozee (Bermudadriehoek) zijn geboren. Vanuit Frankrijk zijn ze naar een Nederlandse kwekerij gebracht, waar ze enkele maanden in quarantaine verbleven om aan te sterken. Deze wat sterkere jonge paling, die pootaal wordt genoemd, heeft naar verwachting een goede overlevingskans in onze natuur.

Herbevolking met rond de 3 miljoen jonge palingen in Nederland

Dit voorjaar zijn er op verschillende plaatsen in Nederland jonge palingen uitgezet, 2,5 miljoen als glasaal en een half miljoen als enkele maanden oude, wat sterkere pootaal. In totaal rond de 3 miljoen. Bij deze aantallen wordt in veel uitzetgebieden de maximale hoeveelheid voor herbevolking bereikt (meer paling kan in die gebieden niet leven). De uitzetgebieden zijn geselecteerd door de overheid.

Wanneer de jongen tot volwassen palingen (zogenaamde schieralen) zijn uitgegroeid, kunnen ze vanuit de geselecteerde gebieden vrijuit naar de Atlantische Oceaan zwemmen om in de Sargassozee voor nageslacht te zorgen, dat vervolgens na een tot twee jaar weer aan de Europese kusten wordt verwacht.

Betrokken instanties

Deze uitzet is mede mogelijk gemaakt door het Ministerie van LNV. Voor de aankoop van glas- en pootaal is steun verleend vanuit het Europees Fonds voor Maritieme zaken en Visserij.

Europese Unie,
Europees Fonds
voor Maritieme zaken
en Visserij

Het project is medegefinancierd door het Eel Stewardship Fund (ESF®) en werd gecoördineerd door Stichting DUPAN.

Freerk Visserman (met hoed) en Han Walder

Visser Martin van Wettum ziet dat Freerk goed bezig is.

Alex Koelewijn (r) en de mannen van KIJG bij de veerpont over het Zwartewater, in Genemuiden

Duizenden jonge palingen voor Kampen en Genemuiden

Op zaterdag 5 juni zijn in de gemeenten Kampen en Zwartewaterland zo'n 12.500 jonge palingen uitgezet in het Ganzendiep, de Goot en het Zwartewater. Dit gebeurde op initiatief van peurvereniging KIJG. Traditioneel organiseert KIJG dit natuurproject in samenwerking met De Stadserven Kampereiland e.o., de gemeenten Kampen en Zwartewaterland en de Stichting DUPAN. Met deze uitzet van jonge palingen wordt op geheel vrijwillige basis bijgedragen aan het vergroten van de palingstand in Nederland.

Burgemeester Bort Koelewijn en wethouders Jan Peter van der Sluis en Geert Meijering van de gemeente Kampen en wethouder Maarten Slingerland van de gemeente Zwartewaterland assisteerden bij de uitzet van de palinkjes. De peurvereniging bracht via haar leden geld bijeen voor de aankoop van de jonge visjes. De Stichting DUPAN heeft via het Eel Stewardship Fund® het totale bedrag verdubbeld tot 5.000 euro. KIJG en

DUPAN dragen duurzaamheid hoog in het vaandel. De hoeveelheid paling die KIJG uitzet, is dan ook vele malen groter dan er door de 40 actieve leden van de peurvereniging op jaarbasis wordt gevangen.

Paling vangen zonder haakje

Dat vangen van de paling doen de verenigingsleden van KIJG volgens een eeuwenoude traditie. Een peur is een kluwen van regenwormen, die de peurder 's nachts aan een korte hengel in het water hangt. Palingen die op zoek zijn naar voedsel, zuigen zich aan de wormen vast. Met een korte ruk hengelt de peurder de palingen vervolgens binnenboord. Er komt dus geen haakje aan te pas. De peurvereniging is de enige in Nederland en bestaat sinds 1 september 1973.

De letters in Peurvereniging K.I.J.G staan voor Kampen, IJsselmuiden en Genemuiden. De uitzetdag van KIJG werd dit jaar voor de twaalfde maal georganiseerd. De editie van vorig jaar ging door Covid-19 helaas niet

door. De vereniging is blij dat het dit jaar weer kon. Het levert leverde een spectaculair schouwspel op van de vele duizenden wegzwemmende palinkjes. De paling heeft vanuit deze wateren de mogelijkheid naar het IJsselmeer te zwemmen en van daaruit, nadat deze volwassen is, naar zee te gaan.

Over De Stadserven Kampereiland e.o.

De Stadserven is eigenaar van ruim 4.800 hectare weilanden, akkerbouwgronden, natuurgebieden en wateren, geheel gelegen in de IJsseldelta in de gemeente Kampen. Dit areaal wordt begrensd door de Zwartendijk, de Nieuwe Reve, het Drontermeer, het Vossenmeer, het Ketelmeer, het Zwartemeer, de bovensloot van de Mandjeswaard, het Venerietekanaal, de oude IJssel, de dijk op de Pieper, de Goot en het Ganzen-diep. De Stadserven Kampereiland e.o. is een handels-naam van Kampereiland Vastgoed N.V. De gemeente

Kampen is enig aandeelhouder van deze N.V. waar het seizoen tot eind mei duurt. Maanden na de Brexit is er nog steeds geen toestemming van CITES UK. Ook is er geen overeenstemming tussen de EU en het Verenigd Koninkrijk over handel in glasaal en paling. Tot de Brexit kwamen jaarlijks zo'n 14 miljoen glasaaltjes naar Europa voor diverse Europese herbevolkingsprojecten. DUPAN hoopt van harte dat er voor 2022 weer een werkbare oplossing komt voor dit probleem.

Palingkwekers bieden uitkomst

Palingkwekers spelen al een rol in het Europese herstelplan, door glasaal een aantal maanden op te kweken in de kwekerij en deze vervolgens uit te zetten als de omstandigheden in de natuur optimaal zijn. Zeker voor de toekomst is het belangrijk om beide bronnen te blijven gebruiken voor herbevolken, zowel glasaal als pootaal.

In februari 2020 vond de eerste platformbijeenkomst van het DAK-project plaats in IJmuiden.

DAK-project door corona vertraagd, maar ook verbeterd

Het DAK-project (Duurzaam Aalbeheer door Kennis) onderzoekt hoe het aalbeheer in Nederland het best kan worden vormgegeven. Het onderzoek wordt uitgevoerd in vier Nederlandse wateren (Markiezaatsmeer, Vinkeveense Plassen, Polder Westzaan en de Súderpolder). Het project is een initiatief van NetVISwerk en DUPAN en wordt uitgevoerd door beroepsvissers (voor de monitoring activiteiten in het veld) samen met onderzoekers van Wageningen Marine Research (WMR) en Wageningen Economic Research (WEcR). Het project wordt gefinancierd met een subsidie in het kader van “Samenwerking Visserij en Wetenschap” uit het Europese Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij (EFMZV). De bedoeling is dat het project een model oplevert dat de ecologische en economische consequenties van verschillende manieren van aalbeheer beschrijft. Projectleider Magnus van der Meer brengt verslag uit van de voortgang van het project in coronatijd.

Het effect van corona op het DAK-project

Het laatste nieuws in het JournAal over het DAK-project is verschenen in maart 2020 en de titel luidde: “DAK-project gaat laatste onderzoeksjaar in”. De inkt van dat artikel was nog niet droog, of de wereld zag er ineens heel anders uit en ook het DAK-project moest zich schikken naar een nieuwe werkelijkheid mét corona.

In coronatijd liep de vraag naar wild gevangen paling terug. Zonder voldoende afzet heeft vissen geen zin en dus stopte de visserij. Vissers en onderzoekers samen

aan het werk in een klein bootje lukt niet wanneer je anderhalve meter afstand moet houden. Ook de in de zomer geplande platformbijeenkomsten met vissers en onderzoekers konden niet doorgaan. Daarmee kwamen de kernactiviteiten van het DAK-project tot stilstand.

Subsidieverstrekker RVO begreep de impact van corona op het project en gaf ons de mogelijkheid om de looptijd met een jaar te verlengen. Veel van de activiteiten die in 2020 niet door konden gaan worden nu in 2021 uitgevoerd. Die verandering moest wel plaats vinden binnen het oorspronkelijke budget. De plannen werden aangepast en met de uitvoering ervan zijn we onmiddellijk begonnen. De vooruitzichten zijn dan ook dat we begin 2022 het DAK-project enigszins vertraagd, maar wel met succes kunnen afsluiten.

De activiteiten die wél plaatsvonden in coronatijd

Tussen twee corona golven door lukte het om in de herfst van 2020 overleg tussen vissers en wetenschappers te laten plaatsvinden. Met alleen de direct betrokkenen werden per gebied door Joey Volwater en Joep de Leeuw (beide van WMR) de eerste resultaten uit de doeken gedaan. Zo was voor elk water de leeftijd van een groep palingen bepaald met behulp van onderzoek aan de otolieten (gehoorsteentjes). Daarnaast kon de groei berekend worden uit de (terug)vangstgegevens van palingen die eind 2019 of begin 2020 gemerkt waren met pit-tags. Ook is in elk gebied gekeken naar de verhouding mannetje/vrouwtje in de palingpopulatie. Ondanks de beperkte

Bijeenkomst met de vissers in Vinkeveen in oktober en november 2020, ivm corona in een kleiner gezelschap en in een veel grotere zaal.

Bijeenkomst Westzaan

hoeveelheid data, kon er een eerste beeld worden geschetst van de aalstand per gebied. Voor de definitieve resultaten moeten we wachten tot ook de (terug) vangstgegevens van 2021 beschikbaar zijn.

De discussies over de onderzoeksresultaten per gebied waren niet alleen interessant, maar leverden ook nieuwe ideeën op. Zo werd door Jeroen Los (beroepsvisser in de Westzaan) geopperd, dat groei van paling best wel eens afhankelijk zou kunnen zijn of een paling een brede bek heeft of een puntbek. Toen ook de andere beroepsvissers beaamden dat ook in hun gebied zowel breedbekken als puntbekken voorkomen, is besloten dat we nog binnen het DAK-project een kort onderzoek gaan doen om per water te kijken welke meetbare verschillen er zijn tussen breed- en puntbekken. Ook honderd jaar geleden werden palingen al opgedeeld in puntbekken en breedbekken, maar echt degelijk onderzoek is er nooit naar gedaan. Voor het DAK-project is dit onderzoek een leuke 'bijvangst', maar mogelijk is het ook een eerste stap in onderzoek naar het belang van breed en puntbekken voor aalbeheer. Het idee hierachter is dat bektype een representatie is van het voedsel dat aal in een gebied eet: breedbekken zouden vis of harde prooien eten, terwijl puntbekken zachte prooien uit de bodem halen.

Extra jaar voor monitoring levert belangrijke informatie

Tijdens de bijeenkomsten in de herfst werd ook besproken welke noodzakelijke gegevens nog ontbraken en

hoe we die alsnog binnen zouden kunnen halen in 2021. Het vrijwel geheel ontbreken van de vangst van ondermaatse aal was daarbij het onderwerp dat het meest werd genoemd. Het vangen van ondermaatse aal is van belang voor het DAK-project, omdat in 2019 in alle vier wateren gemerkte glasaal is uitgezet. En die hele onderneming brengt alleen rendement op wanneer het lukt om een aantal van die gemerkte dieren ook weer terug te vangen. Naar verwachting zijn ze flink gegroeid, maar de minimummaat van 28 cm zullen ze nog niet halen. Besloten werd om in 2021 opnieuw flink in te zetten op het vangen van ondermaatse aal. Binnen het DAK-project werd er tot 2020 alleen door Peter Kooistra in het Markiezaatsmeer flinke hoeveelheden jonge aal gevangen. Maar in 2021 is het gelukt om ook in Vinkeveen tientallen ondermaatse palingen te vangen, terwijl in polder Westzaan zelfs honderden ondermaatse aaltjes werden gevangen! Alleen in de Súderpolder lukt het nog niet. Elektrisch vissen was wel succesvol in de andere drie wateren maar hier dus niet. Paul Boersma vist daar nu met kistjes en kleine fuikjes, op hoop van zegen.

Het jarenlang experimenteren met verschillende visserij-methodes om jonge aal te vangen leveren nu in 2021 alsnog resultaten op. En dat succes is een positieve bijkomstigheid van corona: zonder corona in 2020 hadden we in het voorjaar 2021 niet meer kunnen vissen, omdat het project in dat geval al afgesloten was geweest! Met de jonge aal vangsten in 2021 hebben we nu genoeg ondermaatse aal gevangen om een eerste idee te krijgen hoe snel de jonge aal groeit.

Programma voor het laatste jaar

Door de beperkte hoeveelheid data die in 2020 verzameld kon worden, is het modelleren pas dit jaar begonnen. Per gebied zijn gegevens verzameld over vangsten en de uitzet van glas- of pootaal in het verleden. Die gegevens zijn omgezet in voor wetenschappers bruikbare data. Gesprekken over en weer brachten helderheid in wat bijvoorbeeld een “dunne aal” of een “dikke aal” is. Jaap van der Meer van WMR is “voorzichtig begonnen met modelleren” en in juli zal een eerste versie van het model kunnen worden bekeken. Met het ecologisch model als basis moet WEcR dan een economisch model bouwen, zodat niet alleen duidelijk wordt hoe duurzaam aalbeheer er uit zou kunnen zien, maar ook wat de economische consequenties van de verschillende opties van aalbeheer zijn. Wim Zaalmink zou namens WEcR het economische model voor het DAK-project maken en hij heeft eind 2020 de vissers bevraagd over de economische data van de palingvisserij per gebied. Wim is echter in maart van dit jaar met pensioen gegaan en

waarschijnlijk zal nu het laatste deel van zijn werk binnen het DAK-project worden overgedragen aan zijn opvolger bij WEcR.

De komende maanden wordt er nog volop gevist in de vier DAK-gebieden. Ondertussen wordt eerst een concept van het ecologische model door WMR ontwikkeld en kan na de zomer ook gewerkt worden aan het economisch model door WEcR. Ergens in de herfst kan dan hopelijk een overleg plaatsvinden tussen vissers en onderzoekers, over wat het model nu zegt over aalbeheer: hoe het ecologisch zou moeten en hoe het economisch zou kunnen. Dan zijn er nog wat maanden over om het model te verfijnen met de laatste gegevens en inzichten. Maart 2022 volgt er dan een presentatie van het eindresultaat van het DAK-project. Laten we hopen dat de corona-crisis dan inmiddels achter ons ligt en dat we zoals gepland een symposium mogen organiseren met alle belanghebbenden. Dus naast vissers en onderzoekers ook met vertegenwoordigers van de waterschappen, natuurbeheerders, NGO's en vrijwilligers.

Een belangrijk onderdeel van het DAK-project is het onderzoek aan rode aal gemerkt met een PITtag. Vangsten wordt met de “handheld scanner” (het apparaatje op de foto liggend onder de paling) gecontroleerd op aanwezigheid van een PITtag. Als een aal met een PITtag wordt teruggevangen (zoals hier op de foto door Paul Boersma) wordt deze eerst verdoofd en daarna gemeten, gewogen en vervolgens weer teruggezet.

Jaap van Eeuwijk aan het elektrovisser langs de oever van de Vinkeveenseplassen, op jacht naar kleine aal.

De vangst van de elektrovisserij in 2021: voor de eerste keer leverde een ochtend elektrovisserij een flinke vangst aan ondermaatse aal op.

Jan Piek (l), Stefan Lok en Wout van de Belt (r) met hun ESF-certificaat

Nieuw merk Wiedervis aangesloten bij ESF

Woensdag 30 juni vond in de Weerribben-Wieden de introductie plaats van het nieuwe streekproduct Wiedervis. De drie beroepsvissers in het natuurgebied de Weerribben-Wieden – Stefan Lok, Wout van de Belt en Jan Piek – hebben de handen ineengeslagen om de visserij in het gebied verder te verduurzamen. Hun vis is vanaf nu herkenbaar voor horeca en consument, als een gewaarmerkt, ambachtelijk streekproduct: Wiedervis. Voor paling wordt er gevist onder de vlag van het Eel Stewardship Fund® (ESF). Albert Jan Maat, voorzitter van het Platform Duurzame Ambachten en bestuurslid van DUPAN, overhandigde de vissers het ESF-certificaat. Albert Jan Maat: “Dit certificaat garandeert dat een deel van de opbrengst van de paling besteed wordt aan verantwoord beheer van de palingstand in Nederland en de rest van Europa.”

De Weerribben-Wieden kent vissoorten die vanwege hun heerlijke smaak bijzonder populair zijn, zoals paling en snoekbaars. De laatste jaren is daar ook een exoot bijkomen: de rivierkreeft. Daarnaast wordt er gevist op snoek, zeelt en brasem. Door gericht beheer van de visbestanden, beperking van de vangsten en door de uitzet van jonge vis, is de duurzaamheid gewaarborgd.

Wethouder Marcel Scheringa (r) en Albert Jan Maat

Wethouder Marcel Scheringa van de gemeente Steenwijkerland, benadrukte het belang van het behoud van duurzame ambachten in het gebied: “De mensen die dit gebied vroeger hebben gevormd, weten als geen ander hoe je het beheer zo inricht, dat het ook voor volgende generaties behouden blijft. Ambachten als visserij, rietteelt en de bouw van punters (traditionele platbodemboten) horen daarbij.”

Over de Weerribben-Wieden - Nationaal Park Weerribben-Wieden is het grootste aaneengesloten laagveenmoerasgebied van Noordwest-Europa. Het is een prachtig labyrint van plassen, meren, slootjes, mysterieus ogende moerasbossen, uitgestrekte rietpercelen en bloemrijke hooilanden. Dit beschermde natuurgebied is niet alleen een populaire bestemming voor varende, fietsende en wandelende toeristen, maar vormt ook kraamkamer voor bijzondere plant- en diersoorten, met vooral een weelderig bestand van de mooiste vissoorten.